

Asia: VN/8392/2019

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

2 a § Maksun periminen / Uttag av avgif

Oikaisuvaatimusohjeet toimitetaan asiakkaalle jo tälläkin hetkellä sosiaalihuollon päätösten mukana, ovat ne sitten tasasuuruisia tai tulojen mukaan määräytyviä asiakasmaksuja. Terveystenhuollon tasasuuruisten maksujen laskupohjissa ei kuitenkaan välttämättä ole kaikkia uuden säännöksen mukaisia vaadittavia tietoja ja tämä vaatii tietojärjestelmien ja laskupohjien kehittämistä. Paperin kulutus ja laskuista tehtävät oikaisuvaatimukset todennäköisesti lisääntyvät.

2 b § Päätös maksukyvyyn mukaan määräytyvästä maksusta / Beslut om avgift som bestäms enligt betalningsförmågan

-

3 § Käyttämättä jätetystä palvelusta perittävä maksu / Avgift för oanvänd service

Peruuttamattoman ajan maksun saa periä 3 §:ssä lueteltujen reunaehtojen täytyessä. Reunaehdot asettavat kunnille isoja vaatimuksia niiden täyttämisen suhteen. Kohtuullisuuden arvioiminen on haastavaa. On myös vaikea näyttää jälkikäteen toteen, että asiakasta on informoitu siten, että hän on riittävällä tavalla ymmärtänyt annetun tiedon sisällön. Säännöksen sanamuoto saattaa lisätä oikaisuvaatimusten määrää merkittävästikin.

5 § Maksuttomat terveystenpalvelut / Avgiftsfria hälsovårdstjänster

Maksuttomien palveluiden lisääntyminen saattaa lisätä myös kysyntää. Kuntien niukat resurssit joutuvat koetukselle, kun tähän lisääntyneeseen kysyntään pyritään vastaamaan.

6 a § Maksukatto / Avgiftstak

2 momentin 9 kohdan tilapäinen kotisairaanhoido ja tilapäinen kotisairaalahoido kerryttävät maksukattoa. Tämä saattaa vaikuttaa asiakaskunnan käyttäytymiseen siten, että asiakkaat hakeutuvat mieluummin näiden palveluiden piiriin niiden edullisuuden vuoksi säännöllisen kotihoidon sijasta. Näin palvelu on asiakkaalle edullisempaa. Palveluiden tuottamisen kannalta asiakasvirta kuitenkin ohjautuu vääränlaisen palvelun käyttöön.

Maksukaton kertymisen seurantaan liittyvä viranomaisten tiedonvaihto, prosessien suunnittelu ja tarvittavat potilastietojärjestelmien muutokset asettavat haasteita, eivätkä ehdi toteutua siihen mennessä, kun laki tulee voimaan vuoden 2021 alusta. Maksukaton täyttymisessä otetaan huomioon aiempaa laajemmin erilaisia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Tämä lisää selvitystyön määrää ja vaatii kunnilta lisäresursseja asiakaspalveluun. Valtakunnallisen maksukaton seurantarekisterin perustaminen olisi hyvin toivottavaa ja vähentäisi merkittävästi yksittäisten toimijoiden työtaakkaa.

Maksukaton seurantavelvollisuus säilyy asiakkaalla itsellään. Tämä ei takaa kansalaisten yhdenvertaisuutta. Oikeuksien toteutuminen on kiinni yksittäisen ihmisen tietämyksestä ja voimavaroista. Heikoimmassa asemassa olevien etujen ajaminen jää tällöin helposti pelkästään viranomaisten varaan ja vastuulle.

7 b § *Palvelun pitkäaikaisuus / Servicens långvariga karaktär*

-

7 c § *Pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen, pitkäaikaisen perhehoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon maksu / Avgift för långvarigt serviceboende med heldygnsomsorg, långvarig familjevård och långvarig sluten vård*

Koska palveluasumisen ja tehostetun palveluasumisen asiakasmaksujen määräytymisperusteet eroavat jatkossa merkittävästi toisistaan, tämä saattaa vaikuttaa ainakin kahdella tavoin. Asiaksmaksun määräytymisperusteet asettavat haasteita ja jopa rajoitteita erilaisten innovatiivisten palvelumuotojen kehittämiseksi. Toiseksi asiakasmaksun määräytymisperusteen muuttuminen siirryttäessä palveluasumisen ja tehostetun palveluasumisen välillä saattaa haitata sujuvia siirtymiä palveluiden välillä. Tehostetun asumispalvelun asiakasmaksu saattaa asiakkaan näkökulmasta olla taloudellisesti edullisempi, mutta taloudellisen toimintavapauden näkökulmasta vaikeampi. Tällä saattaa olla vaikutuksia asiakkaan käyttäytymiseen.

Koska näissä palvelumuodoissa asiakasmaksu määräytyy nettotuloista 85%:n mukaan, paine maksuttomiin vammaispalveluihin ja vammaispalvelulain mukaiseen palveluasumiseen saattaa kasvaa.

Hallituksen esityksen luonnos jättää avoimeksi sen, minkä suuruisen asiakasmaksun voi periä perhehoidosta, jos se on järjestetty kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain tai vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain nojalla.

Asiaksmaksun määrittäminen pitkäaikaisen perhehoidon osalta on hyvä asia.

10 b § *Pitkäaikaisesta tehostetusta palveluasumisesta, pitkäaikaisesta perhehoidosta ja pitkäaikaisesta laitoshoidosta perittävän maksun perusteena olevat tulot / Inkomster som utgör grund för avgiften för långvarigt serviceboende med heldygnsomsorg, långvarig familjevård och för långvarig sluten vård*

-

10 c § Tuloista tehtävät vähennykset pitkäaikaisessa tehostetussa palveluasumisessa, pitkäaikaisessa perhehoidossa ja pitkäaikaisessa laitoshoidossa / Avdrag från inkomsterna för långvarigt serviceboende med heldygnsomsorg, långvarig familjevård och långvarig slutenvård

Tuloista voidaan vähentää ennen asiakasmaksun määräämistä omistusasunnon välttämättömät ja kohtuulliset menot 6 kk ajan. Nämä välttämättömät ja kohtuulliset menot tulee määritellä tarkasti, jotta saavutetaan yhtenäiset käytännöt koko maassa. Jos tämä alennusoikeus kirjataan lakiin, omistusasunnon kulujen perusteella aletaan hakea paljon nykyistä enemmän määräaikaista asiakasmaksualennuksia. Tämä johtaa lisääntyviin resurssitarpeisiin ja myös vähentää kunnan asiakasmaksutuloja. Säännöksessä tulee ottaa myös kantaa siihen, vähennetäänkö omistusasunnon kulut määräaikaaisesti asiakasmaksun perusteena olevista tuloista siinäkin tilanteessa, kun asiakkaalla on käytettävissä olevia varoja tai säästöjä, joilla omistusasunnon kulut on käytännössä mahdollista maksaa.

10 d § Tuloista tehtävät erityiset vähennykset pitkäaikaisessa tehostetussa palveluasumisessa ja pitkäaikaisessa perhehoidossa / Särskilda avdrag från inkomsterna för långvarigt serviceboende med heldygnsomsorg och långvarig familjevård

Tuloista vähennetään sairausvakuutuslain mukaan korvattavien lääkkeiden, kliinisten ravintovalmisteiden ja perusvoiteiden kustannukset. Tämä työllistää asiakasmaksujen suuruutta laskevaa tahoa lisääntyvän selvitystyön muodossa. Muutkin ei-korvattavien tuotteiden kustannukset vähennetään, jos asiakas toimittaa terveydenhuollon ammattihenkilön arvion siitä, että ne ovat asiakkaan terveydelle tarpeellisia. Arvion kirjoittaminen saattaa työllistää lisääntyvässä määrin myös terveydenhuollon henkilökuntaa.

Koska erityisinä vähennyksinä otetaan huomioon enintään sairausvakuutuslain 5 luvun 8 §:ssä tarkoitettu vuosiomavastuu, se haastaa asiakkaan maksukykyä varsinkin alkuvuodesta, jolloin vuosiomavastuu ei vielä ole täyttynyt. Asiakkaan lääkekustannukset saattavat vaihdella kuukausittain, mutta laskelmassa pystytään huomioimaan vain kuukausittainen keskiarvo 56,92 euroa/kk (vuosiomavastuu 683:12 kk).

10 e § Jatkuva ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta sekä pitkäaikaisesta asumispalvelusta perittävä maksu / Avgift för fortlöpande och regelbunden service i hemmet samt för långvarig boendeservice

Lähes jokaisen palvelutunnin mukaan vaihtuva maksuprosentti työllistää merkittävästi nykyistä enemmän. Palvelutarve voi muuttua tiheään, jopa useamman kerran kuukauden sisällä. Palvelutarpeen muuttuessa tulee aina tehdä uusi palvelu- ja hoitosuunnitelma, laskea uusi asiakasmaksu ja tehdä uusi asiakasmaksupäätös. Yhden kuukauden asiakasmaksu voi sisältää monta eri maksuprosenttia mikä tekee laskun loppusumman muodostumisen ymmärtämisen vaikeaksi niin asiakkaalle kuin työntekijällekin ja varsinkin silloin, jos pitää laskea takautuvasti hyvitystä asiakkaalle.

Lakiin tulee kirjata, voiko asiakas kieltäytyä tulojensa selvittämisestä ja suostua sen sijaan maksimimaksun perimiseen.

On hyvä, että myös etäyhteyksien kautta toteutuvat palvelut määritetään maksullisiksi.

10 f § *Jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta sekä pitkäaikaisesta asumispalvelusta perittävän maksun perusteena olevat tulot / Inkomster som utgör grund för avgiften för fortlöpande och regelbunden service i hemmet samt för långvarig boendeservice*

-

10 g § *Tuloista tehtävät vähennykset jatkuvassa ja säännöllisessä kotona annettavassa palvelussa sekä pitkäaikaisessa asumispalvelussa / Avdrag från inkomsterna för fortgående och regelbunden service i hemmet samt för långvarig boendeservice*

-

10 h § *Tukipalvelut ja asumispalveluun liittyvät palvelut / Stödtjänster och tjänster i samband med boendeservice*

On hyvä, että tukipalvelut ovat esityksessä erillismaksullisia.

Pitkäaikaisessa tehostetussa palveluasumisessa tukipalvelut kuuluvat hoidon hintaan. Tämä saattaa vaikuttaa ostopalvelusopimukseen muuttaen tuottajien laskutusperustetta kunnalle, mikäli tukipalvelut eivät ole aikaisemmin kuuluneet hoidon hintaan.

10 i § *Laskennallinen metsätulo / Kalkylerad inkomst av skog*

-

10 j § *Maksun määrääminen ja tarkistaminen / Bestämmande och justering av avgift*

1 momentin 1 kohdan mukaan maksu on tarkistettava silloin, kun asiakkaan tai hänen perheensä maksukyky on muuttunut olennaisesti. Olennainen muutos tulee määritellä tarkasti, prosentuaalisesti tai euromääräisesti. On hyvä huomioida, että pelkkä prosenttimuutos mahdollistaa suuremmat euromääräiset muutokset suurituloisilla ilman vaikutuksia asiakasmaksun suuruuteen.

2 momentissa säädetään oikeudesta periä maksu takautuvasti, jos päätös perustuu asiakkaan antamiin virheellisiin tietoihin. Tämäkin tulee määritellä tarkasti. Säännökseen tulee avata, edellytetäänkö asiakkaan toimilta tahallisuutta ja miten tahallisuus tulee pystyä näyttämään toteen. Asiakkaan vastuu suhteessa ilmoitettaviin tietoihin ja hänelle toimitettavan asiakasmaksulaskelman oikeellisuuden tarkastamiseen tulee avata.

10 k § *Palvelun keskeytyksen vaikutus asiakasmaksuun / Hur avbrott i servicen påverkar klientavgiften*

-

11 § *Maksun alentaminen ja perimättä jättäminen / Nedsättning och eftergift av avgift*

Kunnalla on tiedonanto- ja neuvontavelvollisuus liittyen asiakkaan oikeuksiin asiakasmaksun alentamisesta ja perimättä jättämisestä. Tällainen neuvontavelvoite vaatii suuria resurssilisäyksiä. 11 §:n edellyttämät toimenpiteet lisäävät merkittävästi hallinnollista työtä neuvonnan sekä hakemusten ja oikaisuvaatimusten käsittelyn muodossa.

Säännös ei yksiselitteisesti velvoita kuntaa tasasuuruisten asiakasmaksujen alentamiseen tai perimättä jättämiseen. Tämä jatkaa sitä epäselvää asiain tilaa, joka on vallinnut asian suhteen jo

vanhan asiakasmaksulain ajoista. 3 momentin pyrkimys tietoisuuden lisäämiseen ei ole riittävä kannuste. Kelan ja kuntasektorin tulkinat 11 §:n vaikutuksesta käytäntöön tulevat suurella todennäköisyydellä olemaan ristiriitaisia, jolloin asiakas jää kärsijäksi ilman toimeentulotukea ja ilman asiakasmaksun alennusta tai poistoa.

13 § Muulta kuin Suomessa asuvalta perittävä maksu / Avgift av dem som inte är bosatta i Finland

-

14 § Tulojen, korvausten tai saamisten periminen kunnalle tai kuntayhtymälle / Uppbärande av inkomster, ersättningar eller fordringar till kommunen eller samkommunen

-

14 a § Viranomaisten tiedonsaantioikeus / Myndigheternas rätt att få upplysningar

-

15 § Muutoksenhaku / Ändringssökande

Voimaantulo (alustava voimaantuloajankohta 1.1.2021)

Laki tulisi voimaan jo vuoden 2021 alusta. Uudet säännökset muuttavat asiakasmaksujen määräytymisperusteita ja asiakasmaksut täytyy laskea uudelleen asiakkaille vuoden 2021 alusta. On epävarmaa ehtivätkö tietojärjestelmät muuttua lain mukana. Nämä muutokset tarkoittavat merkittävää työmäärän lisääntymistä ja suuria resurssinlisäyksiä kunnille.

Jos uusi asiakasmaksulaki tulisi voimaan vasta vuoden 2022 alusta, se yhdistyisi kahden vuoden välein tehtävään indeksitarkistukseen, jolloin sekä laki- että indeksitarkistusmuutokset voitaisiin huomioida asiakasmaksulaskennassa samanaikaisesti.

Voimaantulo (alustava voimaantuloajankohta 1.1.2021) Ikraftträdande

-

Lähteenmäki Riikka
Tampereen kaupunki - apulaispormestari Johanna Loukaskorpi, sosiaali- ja
terveyspalvelut